

Östra Vemmerlöv

Distrikt Östra Vemmerlöv

Östra Vemmerlövs kyrka. Foto: Jorchr/GFDL.

HISTORIA

I Östra Vemmerlöv finns många historiska lämningar, allt från spektakulära offermossar som nyttjades redan under jägarstenåldern, fram till den ovanligt vackert belägna medeltidskyrkan mitt i byn. I Näbbe mosse och Stora Dode mosse har hittats intressanta fynd av renhorn, fiskeredskap, stockbåtar och eventuella människooffer. I Österlens museums magasin finns runt 170 fornsaker från trakten som till största del handlar om flintredskap som yxor, dolkar, skrapor och mejslar från bondestenålder. Föremålen är hittade på gårdarna i och runt byn. Dessutom finns ovanligt många välbevarade föremål av ben och horn i samlingarna som harpuner, hornyxor och andra rariteter som får till och med luttrade stenåldersforskare att höja på ögonbrynen.

En harpun som är 9000 år gammal. Den är hittad i början av 1900-talet i Stora Dode mosse utanför Östra Vemmerlöv. Foto: Ulrika Wallebom.

Gyllebosjön är ett naturreservat och Simrishamns kommuns enda riktiga sjö. Gyllebo är en mycket gammal egendom, som enligt uppgift har fått sitt namn efter släkten Gylte från Schleswig. På en udde i den södra delen finns ruiner efter den 1500-talsborg som byggdes av Laurids Lauridsen Knob 1538-1544. Den bildade en fyrkant omgiven av sjön och en vallgrav,

uppförd av gråsten med en inre borggård och var en av de största borgarna i Skåne. Troligen fanns det då en ca 100 år äldre byggnad som hans anfader Folmer Knob byggd. Över porten lät han hugga in uppgifter om bygget på en vapenpydd sten som det finns ett fragment av på Österlens museum. På 1600-talet överlämnades borgen som ett av Bornholms vederlagsgods till svenska kronan och under 1700-talet ägdes det av överstelöjtnant Olof Dagström, som dömdes till livstids fängelse för högmålsbrott. Borgen brann flera gånger, sista gången i början av 1700-talet. Den 5 juni 1749 besökte Carl von Linné och sekreteraren Olof Söderberg Gyllebo slott. Om själva byggnaden, som vid besöket var i Christina Beata Adlerstens ägo, är Linné fåordig, han skriver att vinrankorna växte vilda *til et tydeligt prof av detta klimatets mildhet*. Det nuvarande slottet byggdes i nyklassisk stil 1813-1818 av änkefru Hedvig Sofia Schönström.

Knobs vapensköld.

1762 fanns Landsvägar inga men öflige kyrkio vägen borde hållas bro öfver en liten bäck som i waten flod är svårt at komma öfver. Enligt en tidigare uppgift hette vägen som gick över Bassaryd då Prästaliden, Prästaliden backe, som nedtecknades 1931.

Wägarne innom Wemmerlöfs Socken äro i södra delen mycet dåliga och djupa – i västra delen bättre och mindre djupa – men i Norra delen sandiga och ofanteligt backiga. Stora vägen från Stiby till Rörum, är från Wemmerlöfs by mycket sandig, backig och svår att passera alla årstider. Finnes endast Gylleboa skogen, som vid Norra och Nordvestra Stranden af Gylleboa Sjön är tämmeligen tät; men de öfriga delarne af Skogen äro mera glesa och lätt traverserade af Infanteri – samt Gylleboa Tallplantering som är gles och marken jämn, anteckning från militär rekognosering 1816.

Sjöröd köptes av Södra Skånes Scoutdistrikt 1983, men scouterna har haft området mycket längre än så, redan på 70-talet användes det för läger. Sjöröd ligger i ett område med höga natur- och kulturvärden kring Gyllebo sjö. Länsstyrelsen i Kristianstads län skriver i sitt program för natur- och kulturmiljöfrågor, 1996, om hur man bör bevara dessa gamla odlingsmiljöer. Fortsatt hävd av odlingsmarkerna och underhåll av byggnaderna har stort värde för miljövården. Stengården, öppna diken, gamla lövträd och äldre vägsträckningar samt andra gränsmarkeringar i landskapet, som finns på Sjöröd anses värdefulla och skyddsvärda kulturlämningar. Vägar och vattendrag bör inte rätas ut, och vegetationen längs vattendragen bör bevaras. Skogsbruk bör ske med försiktighet och med hänsyn till natur- och kulturmiljön. Gyllebo sjö anses som limnologiskt intressant på grund av de begränsade tillflödena och det rena vattnet.

Kyrkoarkivet eldhärjades år 1808.

År 1842 kom en ny folkskolelag i Sverige, som innebar att fler skolor behövde byggas på landsbygden. Byarna Virrestad och Karlaby kunde inte enas om placeringen av skolbyggnaden de skulle dela på. Fem år tog det, men till slut löd kompromissen – varför inte förlägga skolhuset mitt emellan byarna? Så blev det. Och än idag ligger huset där, för sig självt, mitt på fälten mellan Virrestad och Karlaby, med 400 meter till varje by.

PLATSER

Dode är svårtolkat men kan vara beteckningen på en rundad höjd.

Dälperöd sänka i terrängen.

Esperödsliden, vägen Esperöd-Svinaberga, upp för en brant sluttning, nedtecknat 1923.

Gyllebo, Gylkbodhe 1447, förleden innehåller möjligen gyl, göl med oviss syftning; det är osäkert om Gyllebosjön, vid vilken gården ligger, har kunnat karakteriseras med detta ord. Efterleden innehåller pluralis av bod. Namnet kan också komma från ätten Gylte från Schleswig som ägde borgen omkring 1300.

Hanakammabacken, beväxt med hanakama primulor, vivor. Kallades hanakammar/tuppkammar i Skåne (hahne, tupp på tyska).

Hassleryd, hasselröjningen.

Hundakorran, -korran är antingen dyig vattenpöl, i närheten av gödselgrop. Hun kan ha utvecklats ur det mycket gamla namnet hun som betyder förhöjning i terrängen. Det finns också ett räkneord hund, släkt med hundra, användes också som förstärkning, hund är också ett vanligt mansnamn under medeltiden.

Karlabys förled är fornsvenska ordet karl som betyder fri bonde. Tolkningen blir De fria böndernas gårdar.

Prästaliden, långsträckt landsvägsbacke från gränsen mellan Östra Vemmerlöv och Rörum ner mot Sträntemölla. Namnet lär komma av att prästen tidigare var gemensam och färdades denna väg. Upptecknat 1963.

Röla kan ha förleden rö- som betyder rårärke, stenröse och -la som kortform av land.

Sextorp kan ha sitt ursprung i räkneordet sex, det fanns förtroendemän som kallades för sexmän eller rotemästare som övervakade kyrklig tukt och ordning.

Sjöröd, Söröthgard från 1323. 1783 stavas namnet för första gången Sjöröd. är röjningen vid sjön.

Tågarp är ett gårdsnamn som innehåller förkristna namnet Toke.

Vasatorp kan betyda att man lägger en risbädd, vase, där en väg går över sankmark.

Viarp kan ha sin förled i det fornnordiska ordet för helig, på gotländska weihs, eller vi som betyder offerplats.

Vinhög, beteskullen, vars förled vin- betyder liten betesmark, äng och tillkom när boskapskötseln bredde ut sig och försvann när bygden odlades upp på 1100-1200-talen.

Virrestad har förleden mansnamnet Virik och betyder alltså Viriks ställe.

Äsperöd, aspröjningen.

Östra Vemmerlöv, Withmundxloff 1447. Det innehåller i förleden troligen ett mansnamn Withmund alternativt Wimar/Wemund. Östra lades till 1885 i syfte att skilja socknen från Västra Vemmerlöv. Vemmerlös skulle då betyda arvet efter Wimar. Äldsta skriften med namnet är 1412 och skrevs då Wimmerlöff. Efterleden är löv, arvegods.

LÄS MER

Östra Vemmerlövs byalag, Anders S Nilsson, 1924.

Östra Vemmerlövs socken år 1816, Gustaf Adolf Thomée, Österlens museum.

Nämnda ting men glömda, Ola Svensson, s 210.